

Eski yapılar, eskimeyen yapılar

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Bugünlerde, bayram, uygarlık, kentleşme falan denirken ben de yaptığım bir çalışma nedeniyle, İnci Aslanoğlu'nun 'Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı' isimli kitabını karıştırıyorum.

Aslanoğlu'nun kitabı yıllardır elimin altında duran, eşsiz bir çalışma. Türkiye'de mimarlık, ötekilere oranla, gene de sorunlarıyla, tarihiyle en çok uğraşılan alanlardan birisidir, ama orada bile eksiklerimiz var. Aslanoğlu, 1923-1938 yılları arasında yapı ve konut endüstrisini hemen her yönüyle ele alıp incelemiş, fakat kitabı o kadar etkileyici bir çalışmaya dönüştüren, bu yıllar arasında, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere, birçok kentte yapılmış hemen her türden sivil ve kamusal yapının fotoğrafının, planının ve adresiyle birlikte ayrıntılı bir tanımının verilmesi. Bu yanıyla, gerçekten olağanüstü bir bellek birikimi olan bu yapının mutlaka yeniden ve çok daha özenli bir baskıyla ortaya getirilmesi gerekir.

Bu kitabın içinde dolaşırken her defasında aynı şeyi düşünürüm.

Türkiye'nin bu 15 yılda oluşturduğu belli bir yapı

stoku var. Yapıların bir bölümü yıkılmış ama gene de geriye, Ankara ve İstanbul'dan biliyorum, hatırı sayılır bir birikim kalmış durumda. Bu, hemen hiç kimsenin dikkatini çekmeyen bir husus. Bir yanıyla da doğal. Çünkü, içinde yaşadığınız bir dönemde yapılan bir yapının tarihe kalacağını bilmiyorsunuz; onunla yaşamaya ve yaşlanmaya başlıyorsunuz. Aradan belli bir süre geçince yapı eskiyor ve bir dönemin sadece mimari yönden değil, yaşama biçimi, kentsel bellek, kültürel oluşumlar açısından da tanığı oluyor. Bunun için de belli bir yaşa erişmesi gerekiyor.

Bizde yapılar daha o yaşa gelmeden yıkılıyor. Bu, somut bir olgu. Mesela, Ankara'nın bina stoku 75 yılda üç kez değişmiştir. Bu, binaların ortalama 25 yıl yaşayacağı demektir. Ama her nasılsa işte bazıları bu 'soykırımı' atlatıyor ve üç çeyrek asırlık bir ömre ulaşıyor ve asıl sorun ondan sonra başlıyor.

Bir kentin 75 yıllık, ele avuca gelir sayıda yapıya sahip olması, onun başlı başına bir tarihi olduğu anlamına da gelir. Bu, Ankara gibi 'antikitesi' olmayan kentlerde daha da önemli bir olgudur. Eğer yerel yönetimler o yapıları ayakta tutabilecek ve spekülatif bir ortamda bu korumacılık nedeniyle sahiplerinin de kayıplarını önleyecek tedbirleri alırsa bu stok hem

geleceğe aktarılabilir hem de ciddi bir kentsel, toplumsal, tarihsel bellek oluşturabilir. Kent, kuruluştan, hatta ıssızlıktan kurtarılabilir. Tabii, belediyelerin hangi binanın ne zaman, hangi koşulda tarihselleşeceğini önceden bilmesi, duyurması gerekir.

Fakat bu kadarı yetmez elbette. Kentin ve o yapıların belli bir estetikle kavranıp, kuşatılması da zorunludur. O yapıları öne çıkaracak düzenlemelere gitmek gerekir. Onun yolu da 'alan/meydan' düzenlemesinden geçer. Binaların, özellikle kamuya ait olanları bu mantıkla 'işlenebilir', önleri açılabilir, çevreleri boşaltılabilir, kısacası, yapı 'sergilenebilir'. Gene Ankara'yı örnek vereyim. Kentin, eski bölgesi Ulus ve çevresinde bu anlama gelen, ayakta duran, işlevini sürdüren onca yapı var; kentin bu bölgesi, bu niteliğiyle çok daha ilginç olabilecek bir dokuya sahip ama gelin görün ki, kentin en çok ihmal edilmiş yeri de burası. Oysa, arada bir gündeme gelmiş olan 'Ulus düzenlemesi' gerçekleşseydi, hem bölge, hem yapılar, hem de kent, bütün tarihi ve birikimiyle kurtulacaktı. Bu, Kızılay bölgesi için de geçerliydi. Olmadı!

Bunu İstanbul'da da, başka bir yerde de yapmıyoruz. Bu, yoksa kendimizle, geçmişimizle yüzleşmekten korktuğumuzun bir göstergesi, bir kanıtı olmasın sakın?